

Systémy politických stran

Miroslav Novák: Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia. Sociologické nakladatelství, Praha 1997, 275 stran.

Václav Bělohradský ve své předmluvě k této publikaci napsal: „*Kniha Miroslava Nováka »Systémy politických stran« je »aronovská«... Kniha vychází v situaci, kdy si naši občané zvykají na normální politiku, v níž nejde o pravdu a nápravu lidstva, ale o rozumné řešení problémů, které nikdo z nás neumí vyřešit soukromou akcí.*“¹ Jde o politologickou práci z pera badatele, který jako exulant studoval ve Švýcarsku (a dnes tam přednáší na univerzitě). Miroslav Novák má zkušenosti jak se „západními“ univerzitami, tak se „západními“ politickými stranami.

Autor napsal knihu jako studijní příručku jak pro posluchače univerzitní politologie, tak i pro další zájemce o politickou problematiku. Její text vznikl za autorových přednášek na Univerzitě Karlově v letech 1990–1996. V češtině je odborná literatura o politických stranách (a zvláště o jejich systémech) velmi chudá, a proto Novákova kniha vlastně ani tak nezaplňuje mezeru (žádná mezera nevznikla), ale daleko spíše klade základy pro studium systému politických stran. Vnitřní i zahraniční politika se realizuje především prostřednictvím politických stran, a proto je třeba znát podstatu a fungování těchto organismů. Je zřejmé, že systémy politických stran v různých státech a v různých obdobích mají různou tvářnost, vznikají různým způsobem a hrají různé úlohy. Mají však některé společné prvky – jinak by nedostaly souhrnný název „systémy politických stran“.

Novákova příručka má velkou přednost v tom, že se neustále odvolává na poměry v České republice od podzimu roku 1989 (tehdy ještě v Československu), a tak umožňuje čtenářům, aby knihu chápali jako praktického průvodce po našem systému politických stran. Velké množství poznámek pod čarou, které parafrázemi a citáty upozorňují na odbornou literaturu předmětu, vedou zájemce dál, tj. k možnosti prohloubit vlastním studiem probíranou látku.

V osmi kapitolách publikace Systémy politických stran pojednává autor o pojmu politická strana, o vzniku stran, o systému jediné strany, dále o systému dvou stran a o systému více stran. Pak přichází na řadu velikost a síla stran, aliance a koalice, strany a vlády, strany a opozice. Na konci každé kapitoly je uvedena další literatura (knihy a časopisecké statě v češtině i v cizích jazycích; jde o stovky titulů). Jsou zde uvedeny i hlavní údaje o jednom českém a deseti zahraničních badatelích z oboru politologie, kteří se zabývali a zabývají otázkou systémů politických stran.

V textu jsou uváděni politici – zejména čeští – a jejich názory na funkci systémů politických stran. Autor pojednává o OF, ODA a ODS, zatímco ČSSD a další opoziční strany (stejně jako KDU – ČSL) stojí poněkud stranou jeho zájmu.

Je samozřejmé, že kniha je zaměřena na vysvětlení systémů politických stran fungujících v jednotlivých zemích s jejich primátem vnitřní politiky. Zejména v úsecích o křesťansko-demokratických a sociálnědemokratických stranách (a také liberálních a komunistických stranách) je poukázáno na aspekty existující či možné spolupráce těchto stran přes hranice států a na vytvoření nových systémů stran. Tím se přechází od problematiky systémů politických stran v jedné zemi k systému podobně orientovaných či různých stran ve více zemích.

Politolog M. Novák občas vystupuje z pouhé úlohy badatele a vyjadřuje názory na to, co by se mělo dělat. „*Naše pětiprocentní volební klauzule sice vyřazuje z parlamentu ty nejmenší strany, ale to nestačí, protože dostatečně nepomáhá stranám největším. Většinového efektu lze docílit i v rámci proporčního volebního systému, například podstatným zvýšením*

*počtu volebních obvodů, čímž výrazně zmenšíme jejich velikost a znesnadníme malým stranám vstup do parlamentu.*²

Tato velmi přístupně napsaná příručka bude jistě dlouhou dobu bez konkurence. Je-li jí možné něco vytknout, pak je to přece jen chybějící kapitola o tom, jak se projevuje sjednocovací proces v Evropě v systémech politických stran. Nastává nová situace, neboť jak v Evropském parlamentě, tak i v dalších společných grémiích se vytvářejí nová seskupení stran; nikoho nezmýlí, že často mají stejné nebo podobné názvy a často i příbuznou ideovou orientaci. Jde přece o to, že často vznikly různým způsobem, zastupují rozdílné sektory společnosti a prosazují různé zájmy.

Politické strany ve srůstající Evropě tedy dostávají nové úkoly a jejich funkce v nadnárodních orgánech nebudou totožné s jejich funkcemi ve vnitřní politice jednotlivých států. Zřejmě jde o přechodné stadium, které však může trvat relativně dlouhou dobu. A fungování systému českých politických stran ve sjednocující se Evropě je nutné promýšlet už teď, neboť náš vstup do evropských struktur není za horami.

Závěrem lze říci, že se Miroslavu Novákovi podařilo napsat knihu, která střízlivě ukazuje a vysvětluje důležitý úsek veřejného života. Nelze si představit veřejně činného občana či zájemce o politický život, který by tento úsek vyloučil ze svého zorného pole. Novákova příručka mu pomůže zjistit, co všechno už je o systémech politických stran známo a co je možné od těchto systémů očekávat.

Antonín Měšťan

¹ Předmluva Václava Bělohradského. In: Novák, M.: Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia. Sociologické nakladatelství, Praha 1997, s. 9.

² Tamtéž, s. 132.